

18. Цибик М. Ю. Про авторські новоутворення в англійській мові / М.Ю.Цибик // Проблеми романо-германської філології : зб. наук. праць / Відп. ред. М.М. Полюжин. – Ужгород : Патент, 2002. – С. 95–102.

19. Циганкова З. М. Функції неологізмів в англомовних романах жанру «чикліт» // Одеський лінгвістичний вісник. – 2004. – Вип. 4. – С. 300–304.

20. Щербакова Г. Ангел мертвого озера / Галина Щербакова. – М., 2009. – 352 с.

21. Keyes M. Angels / Marian Keyes. – London : Penguin Books Ltd, 2002. – 496 p.

22. Keyes M. Anybody Out There / Marian Keyes. – London : Penguin Books Ltd, 2007. – 598 p.

23. Keyes M. Lucy Sullivan is getting Married / Marian Keyes. – London : arrowBooks, 2010. – 650 p.

24. Keyes M. The Brightest Star in the Sky / Marian Keyes. – London : Penguin Books, 2011. – 614 p.

25. Keyes M. The Other Side of the Story/ Marian Keyes. – London : Penguin Books Ltd, 2004. – 648 p.

О. Новаковська
(Одеса)

КОМПАРАТИВНИЙ АНАЛІЗ ЯДЕРНИХ ЗОН ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧНОГО ПОЛЯ BLOOD В ЙОГО НАУКОВІЙ ТА НАЇВНІЙ ВЕРСІЯХ

Дана стаття виконана у рамках системно-структурного підходу до вивчення мови та присвячена виявленню лексичних одиниць, що організують ядерні зони англомовного лексико-семантичного поля BLOOD у його науковій та наївній версіях.

Ключові слова: наукова картина світу, наївна картина світу, лексико-семантичне поле.

Данная статья выполнена в рамках системно-структурного подхода к изучению языка и посвящена выявлению лексических единиц, которые организуют ядерные зоны англоязычного лексико-семантического поля BLOOD в его научной и наивной версиях.

Ключевые слова: научная картина мира, наивная картина мира, лексико-семантическое поле.

The article is done within the system-structural approach to language learning and is devoted to revealing elements of nuclear zones of the English lexical semantic field BLOOD in its scientific and naive versions.

Key words: scientific view of world, naive view of world, lexical semantic field.

Метою даного дослідження є компаративний аналіз ядерних зон наукової та наївної версій лексико-семантичного поля BLOOD у сучасній англійській мові, що базується на виявленні лексичних одиниць, які знайшли мовне відображення у наївній картині світу в результаті сприйняття дійсності масовою колективною свідомістю, та лексичних одиниць, що стали результатом об'єктивації та систематизації наукового доробку фахової спільноти людства, що реалізується у науковій картині світу. Матеріалом дослідження обрано 5 тлумачних і 1 перекладацький словник англійської мови [4–9].

Сучасний розвиток лінгвістики характеризується, зокрема, тяжінням до вивчення мовних явищ у рамках системно-структурної (таксономічної) наукової парадигми, що базується на принципі системності мови, її рівневої ієрархії. Такий погляд на лексичну семантику знайшов своє вираження у «методі семантичного поля» та представлений у роботах О. О. Потебні, М. М. Покровського, Р. М. Мейера, Й. Тріра, Г. Штерберга, Г. Іпсена, В. Порціга, А. Йолеса та інших. Всі вони свого часу по-різному тлумачили термін «**лексико-семантичне поле**» (ЛСП). Сьогодні ж у лінгвістиці під ЛСП розуміють «сукупність парадигматично пов'язаних лексичних одиниць, які об'єднані спільністю змісту (іноді й спільністю формальних показників) і відображають поняттєву, предметну й функціональну подібність позначуваних явищ» [1, с. 211]. Для ЛСП постулюється наявність ядра, ближньої та дальньої периферій. Усі **лексичні одиниці (ЛО)** об'єднані родовою семою, що є спільною інтегруючою ознакою для всіх конститuentів ЛСП [2]. Тяжіння до вивчення мовних явищ у рамках структурного підходу посилює **актуальність** даного дослідження.

Під науковою **картиною світу (КС)** розуміємо «систему знань, що синтезує теоретичний доробок різних наук зі знаннями світоглядного характеру як результатом цілісного узагальнення пізнавального досвіду людства» [3, с. 491]. Наукова КС ґрунтується зазвичай на якійсь окремій галузі знань, у даному випадку фрагмент наукової КС, що лежить в основі даного дослідження, базується на медичних знаннях про кров (*blood*). Для ядерної зони даного ЛСП у якості спільної семантичної (інтегруючої) ознаки, яка об'єднує всі одиниці поля та зазвичай виражається лексемою з узагальнюючим значенням, визначаємо лексему *blood*, навколо якої консолідується решта елементів поля. Її дефініції, що їх приводять різні словники,

свідчать про те, що *blood* (кров) це – рідина червоного кольору. Про це інформує така дефініційна ознака як *red*. В англomовних тлумачних словниках також значиться сема «рідина», яка маркується дефініційними ознаками *liquid* та *fluid*.

Дана семема лексеми “*blood*” також включає сему “циркулює” (*circulatory, circulate*). Циркуляція відбувається у тілі (ознака “*body*”), а саме у кровоносних судинах, які позначені як *arteries* та *veins*. Тіло, в якому циркулює кров, зазвичай належить людині. Ця кваліфікативна ознака маркується у словниках дефініційно як *humans* або *body*, проте характеристика тіла може бути ширшою за людське і охоплювати поняття «будь-яка істота із хребцем» або «багатоклітинний організм» [*other vertebrate animals, vertebrate, multicellular animals*].

Окремі словникові дефініції містять інформацію про функцію крові у тілі істоти, а саме, що кров постачає кисень і виводить вуглекислий газ та метаболічні відходи (марковано дефініційними ознаками *oxygen* та *carbone dioxide, metabolic wastes*) із тканин, що позначено ознакою *tissue*. Функція крові в словникових дефініціях маркується ознаками *nutrients* та *antibodies*, адже кров містить поживні речовини та антитіла, що необхідні для роботи організму. У словниках також вербалізуються семи *hormones* та *disease-fighting substances*, які доповнюють уявлення про функцію крові, адже вона містить гормони та речовини, що борються з хворобами.

ЛО, що позначають речовини, які входять до складу крові, об’єднані меронімічним типом зв’язків, що є різновидом парадигматичних відношень мовних одиниць, які представляють ціле та його частини (холонім і партонім) [3, с. 385]. Останніми вважаємо ЛО: *bloodcell, hematocyte, blood corpuscle, corpuscle*, що перекладаються як *кров’яне тільце* або *корпускула*. У медицині сьогодення відомо про три типи кров’яних тілець, а саме про еритроцити, що марковано у словниках ознакою *erythrocyte*, або *red blood cell*, тромбоцити *platelet* та лейкоцити *leucocyte*, або *white blood cell*, що також є партонімами семими *blood*, адже представлені як компоненти крові. Таким же типом зв’язків об’єднано наступні ЛО: *plasma [fluid part of blood]*, *serum*, або *blood serum [the blood plasma not including the fibrinogens]*, що є рідинними компонентами крові, спільною інтегруючою ознакою для яких є *liquid* (рідина).

В ядрі ЛСП BLOOD, окрім меронімічних зв’язків, типовим видом зв’язків також є гіперогіпонімія, що розуміється як родо-видові відношення в лексико-семантичній системі мови [1, с. 206]. В таких зв’язках перебувають ЛО, що є номінаціями типів кров’яних тілець. Так гіпонімами для гіпероніма *leucocyte* (або *white blood cell*), а отже і для *blood* є наступні ЛО: *macrophage, monocyte, neutrophil, eosinophil, basophil, lymphocyte, monocyte* та ін.. У таких самих відносинах перебуває ЛО *hemoglobine [substance in red blood cells which conveys oxygen from the lungs to body tissues]* та *erythrocyte, або red blood cell*.

До ядерної зони даного ЛСП входять словосполучення *bright-red blood, black blood, dark-red blood, dark blood*, які виникли на основі семи кольоропозначення *red* (червоний). Дефініційна ознака кольору у даному випадку не лише інформує про забарвлення крові, а й експлікує місце циркуляції (артерії чи вени). Артеріальна кров має яскраво-червоне забарвлення. На основі кваліфікативної ознаки кольору, маркованої як *bright-red*, можна стверджувати про те, що *bright-red blood* – артеріальна кров. Венозна кров має темно-червоне забарвлення. У словосполученнях *black blood, dark-red blood, dark blood* дефініційні ознаки кольору *black, dark-red, dark* інформують про належність даного типу крові до венозної. Усі ці ЛО *arterial/venous/black/dark-red/dark/bright-red blood* є гіпонімами семими *blood*, диференціальною семою для котрих є головне не колір, а *місце циркуляції* (артерії чи вени).

Важливим для даного дослідження є також гіперогіпонімічні зв’язки, у яких перебуває семема кров (*blood*), а саме виступаючи гіпонімом для семем з більш широкою семантикою. Гіперонімами до семими кров є наступні ЛО: *liquid body substance, bodily fluid, body fluid, humour (humor)*. Дані ЛО у сучасному медичному розумінні означають будь-яку фізіологічну рідину тіла [*the liquid parts of the body*], включаючи кров, що має у своїй семантичній структурі сему *рідина*, про що мова йшла вище.

Семема *humour* (від лат. *umor* – рідина), що також перекладається як *тілесна рідина*, має давньогрецьке коріння. В античній медицині стан людини визначався співвідношенням чотирьох рідин людського тіла: крові, флегми, жовтої та чорної жовчі, які мали спільну назву «гумор». Співвідношення і гармонія цих рідин на думку тогочасних вчених визначали здоров’я і самопочуття людини. Ця теорія отримала назву «гуморальна», тому що в основу її покладено співвідношення рідин людського тіла. Теорія проіснувала без значних змін ще понад дві тисячі років, доки не була остаточно зруйнована Рудольфом Вірховом, який в 1858 році

опублікував книгу «Cellularpathologie» («Клітинна патологія»), в якій виклав теорію про клітинну основу патології, на чому власне основана медицина сьогодення.

Семема *humour* збереглася в значенні *рідина*, проте, розширила свої семантичні межі, що пов'язано з розвитком медичної науки. Дефініції її свідчать про те, що у медичному розумінні – це рідинна або напіврідинна субстанція [*fluid or semifluid substance*]. Так, наприклад ЛО *aqueous humor*, що перекладається як *водяниста волога камер ока* має у своєму складі сему *humor*, що на відмінну від давньогрецького класичного представлення про чотири фізіологічні рідини тіла, а саме кров, флегму, жовту та чорну жовч, означає прозору рідину, що заповнює передню і задню камери ока.

На основі античної гуморальної теорії виникла також ЛО *sanguine fluid*, яка входить до ядра ЛСП BLOOD. Вважалося, що чотири базові рідини людського тіла: кров, флегма, жовта та чорна жовч не лише визначають стан здоров'я людини, а й його темперамент. Так, згідно з тогочасними науковими уявленнями, якщо домінуючою була кров, то для людини постулювався сангвінічний тип темпераменту, характерними рисами для якого були: веселість, впевненість, оптимістичність та імпульсивність [*cheerful, confident, and optimistic; impulsive*]. Латинська семема *sanguis* є еквівалентом англійської семими *кров* (*blood*), тобто її етимологічним дублетом. Незважаючи на те, що ЛО *sanguine fluid* виникла на базі наукових спостережень, ми відносимо її до ядра ЛСП BLOOD в його наївній версії, що пов'язано зі зміною наукових теорій та розвитком медицини сьогодення.

Під наївною картиною світу розуміємо уявлення про світ пересічних носіїв мови, що ґрунтується на донаукових загальних поняттях і може бути представлене в мові. Наївна КС частково будується на міфологічному мисленні, яке є історично зумовленим різновидом суспільної свідомості, некритично сприйнятим смислом [3, с. 487].

Ядерна зона ЛСП BLOOD у його наївній версії представлена наступними ЛО: *vital fluid* – *життєво важлива рідина*, *lifeblood* – *джерело життєвої сили*, *gore* – *кров пролита в бою*, *cruor* – *закупіла кров*, *juice* – *сік*, *claret* – *кров*, *ichor* – (*іхор*) *кров богів*. Семими *vital fluid* та *lifeblood* експлікують життєдайність даної речовини. Оскільки наївна КС часто акумулює знання, що є результатом причинно-наслідкового тлумачення подій, то можемо зробити висновок про те, що спостереження за втратою крові та як результат цієї втрати – смерті, породило уявлення про те, що кров є життєво необхідною субстанцією, що і відбито семою *vital* та ототожнюється із життям, як у семемі *lifeblood*.

Як результат спостережень за битвами виникла ЛО *gore* – *кров*, *пролита в бою*. Таке ж значення мала у латинській мові семема *cruor* [*blood that flows from a wound*], що дефінується як *кров, що тече з рани*. Проте, спостереження за тим, як рана, отримана в бою, загоюється викликало інше значення семими, що асимілювалось в англійській мові, а саме – *закупіла кров* або *кров'яний згусток*.

Для ЛО *juice* та *blood* спільною інтегруючою семою є *liquid*. Отже, фізіологічна рідина людського тіла ототожнюється із соками рослини, які, на перший погляд, виконують таку ж функцію, що й кров у організмі людини.

ЛО *claret*, що перекладається як *червоне вино (бордо)* у розмовному варіанті може також означати кров. Підставою для цього слугує наявність спільної інтегруючої семи, а саме – *червоний колір*. Схожість даних речовин за кольором дала можливість ЛО *claret* розширити свої семантичні межі.

Наївна картина світу часто основана на міфологічному способі сприйняття дійсності, що історично пов'язано зі становленням типів світобачення. Так, в даному дослідженні встановлюємо, що саме результатом такого уявлення про світ виникла ЛО *ichor* – *іхор*, тобто *кров богів*.

Висновки. Результати даного дослідження вказують на те, що наукова картина світу у досліджуваному нами фрагменті є більш деталізованою та відсікає усі донаукові уявлення про дійсність. Вона має чітку діалектику, представляє об'єктивацію дійсності та систематизацію перевіреного знання. Наукова КС не є статичною. Вона змінюється з плином часу та розвитком суспільства. Зі зміною наукових вчень, змінюється і уявлення про дійсність. Наївна КС протиставлена науковій у способі сприйняття дійсності колективною свідомістю та реалізації її в мові. Вона часто представлена не лише донауковим чи ранньонауковим, а й міфологічним уявленням про світ, адже часто будується на вірі.

Подальші **перспективи** дослідження англomовного лексико-семантичного поля BLOOD полягають у виявленні елементів ближньої та дальньої периферії поля у його науковій та наївній версіях.

Список літератури

1. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства: Підручник для студентів філологічних спеціальностей вищих навчальних закладів освіти / Кочерган М. П. – К. : Видавничий центр «Академія», 2002. – 368 с.
2. Попова З. Д. Лексическая система языка / З. Д. Попова, И. А. Стернин. – Воронеж : Издательство Воронежского университета, 1984. – 148 с.
3. Селіванова О. О. Лінгвістична енциклопедія / Селіванова О. О. – Полтава : Довкілля-К, 2010. – 844 с.
4. Babylon: Babylon Ltd. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : linguistic-support@babylon.com
5. Longman dictionary of American English. – New 4th ed. Harlow, Essex, England : Pearson Education Ltd., 2008. – 1210 p.
6. Merriam-Webster's Advanced Learner's English Dictionary [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.merriam-webster.com/info/pr/2007-advanced-learners-dictionary.htm>
7. Merriam-Webster Collegiate® Thesaurus. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.merriam-webster.com/info/pr/2007-advanced-learners-dictionary.htm>
8. Webster's dictionary of the English language : Librairie Larousse, 1993. – 1248 p.
9. Англо-русский словарь / Мюллер В. К. – М. : «Сов. энциклопедия», 1971. – 912 с.

Г. Онищак
(Ужгород)

СЕМАНТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ НАЙБІЛЬШ БАГАТОЗНАЧНИХ ЛЕКСИЧНИХ ОДИНИЦЬ НА ПОЗНАЧЕННЯ *ДОБРА* В СУЧАСНІЙ АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

У статті проведено аналіз найбільш багатозначних лексичних одиниць на позначення добра в сучасній англійській мові. Виділено їхні суттєві кількісні та якісні характеристики за методикою формалізованого аналізу лексичної семантики.

Ключові слова: формалізований аналіз, лексична одиниця, кількісні та якісні характеристики, лексична семантика.

В статье проведен анализ наиболее полисемических лексических единиц, обозначающих добро в современном английском языке. Выделены их существенные количественные и качественные характеристики согласно методике формализованного анализа лексической семантики.

Ключевые слова: формализованный анализ, лексическая единица, количественные и качественные характеристики, лексическая семантика.

The article deals with the study of the most polysemic nouns denoting good in modern English. Their essential quantitative and qualitative characteristics have been singled out on the basis of the formalized lexical semantic analysis.

Key words: formalized analysis, lexical unit, quantitative and qualitative characteristics, lexical semantics.

Мова – найважливіший спосіб формування й існування знань людини про світ. Відображаючи в процесі діяльності об'єктивний світ, людина фіксує результати пізнання в слові. Саме тому всі дослідження сучасної семантики так або інакше зводяться до головної її проблеми – значення слова. Це питання ускладнюється тим, що більшість слів будь-якої національної мови є багатозначними, тобто кожний звуковий комплекс, що функціонує у мові як слово, здатний служити матеріальною оболонкою не одному, а декільком поняттям, що реалізуються у мові в вигляді слів.

Полісемія є невід'ємною особливістю природних мов і виступає їх конститутивною властивістю. “Природні мови не можуть не розвивати багатозначність своїх одиниць, оскільки це дозволяє їм за рахунок обмеженого числа одиниць економно виражати набагато більшу кількість значень” [1, с. 176]. Таким чином, багатозначність являє собою явище, зумовлене природою мови, і водночас витікає з особливостей функціонування свідомості. Слова сучасної англійської мови виступають основою для розвитку багатозначності. Практично кожна мовна одиниця володіє достатнім потенціалом для розвитку нових значень, що позначають різноманітні поняття.

Виникнення нового значення слова завжди ставить перед дослідником завдання розкрити його сутність, структуру й зв'язки з іншими словами та їхніми значеннями. Оскільки мова є “відкритою” системою, її словниковий склад не є чимось незмінним. “Запорукою існування і функціонування мови є її постійний розвиток, оскільки в кожний конкретний момент вона повинна задовольняти всі вимоги суспільства, яке нею користується” [2, с. 61]. Отже,